
ДИДАКТИКА ТА МЕТОДИКА

УДК 378.141:371.134:811.111

Надія Грицик

**ДІАГНОСТИКА СФОРМОВАНOSTІ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ
КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ**

У даній статті автор розкриває та описує комплекс діагностичних методик спрямованих на формування культурологічної компетенції майбутнього філолога, які допомогли виявити критерії та показники сформованості досліджуваної властивості майбутнього вчителя іноземної мови. На підставі визначених критеріїв і показників схарактеризовано рівні досліджуваної властивості мовознавця.

Ключові слова: культурологічна компетенція, критерії, показники та рівні сформованості культурологічної компетенції майбутнього вчителя іноземної мови.

Якісна підготовка майбутнього вчителя іноземної мови набуває першорядного значення в умовах полікультурного, поліетнічного середовища України. В освітніх процесах необхідно враховувати етнокультурний чинник, створювати умови для пізнання й розуміння культури народів, опановувати досвід міжкультурної взаємодії на засадах гуманізму, свободи, рівності і толерантності [3]. Поряд із загальною професійною компетентністю майбутнього вчителя іноземної мови постає питання формування культурологічної компетенції. Важливою сутнісною характеристикою майбутнього філолога та складовою його професійної підготовки, показником рівня сформованості педагогічної діяльності є культурологічна компетенція, яка, в свою чергу, передбачає ознайомлення учнів з національно-культурними особливостями мовленнєвої поведінки, звичаями, нормами, соціальними умовами, ритуалами, соціальними стереотипами народу, мова якого вивчається [2].

Проведений аналіз педагогічної та методичної літератури засвідчив, що сьогодні є чимало як вітчизняних, так і зарубіжних публікацій, що розкривають ті чи інші риси культурологічної компетенції в навчанні іноземної мови (Н. Бориско, Л. Голованчук, О. Коломінова, Ю. Пассов, О. Селіванова, Г. Томахін, Є. Верещагіна, В. Костомарова, Л. Калініна, В. Топалова, L. Damen, D. Killick, C. Gramsch). Запровадження у навчання культурологічного матеріалу в контексті діалогу культур та цивілізацій присвячені праці таких вчених В. В. Сафонові, Ю. І. Пасова.

Але, не дивлячись на інтерес до проблеми, процес формування культурологічної компетенції майбутнього вчителя іноземної мови зали-

шається недостатньо розробленим і ми не знайшли наукового дослідження, котре цілісно й різноаспектно розкриває це поняття.

Мета статті – описати діагностичні методики спрямованих на визначення рівня сформованості культурологічної компетенції майбутнього вчителя іноземної мови.

Завдання статті – схарактеризувати критерії, показники, рівні сформованості культурологічної компетенції майбутнього вчителя філолога.

Для успішної організації процесу формування досліджуваної властивості вчителя іноземної мови було ретельно проаналізовано стан досліджуваної проблеми, здійснено моніторинг рівня сформованості культурологічної компетенції майбутнього вчителя іноземної мови в експериментальній та контрольній групах серед студентів спеціальності «Філологія (англійська мова та література)». З метою розробки критеріїв, показників та рівнів сформованості культурологічної компетенції майбутнього вчителя іноземної мови було поставлено такі завдання: 1) визначити критерії, показники, схарактеризувати рівні сформованості культурологічної компетенції майбутнього вчителя іноземної мови; 2) розробити діагностичний інструментарій для проведення дослідження; 3) провести констатувальне діагностування студентів спеціальності «Філологія (англійська мова та література)».

Поставлені завдання вирішувались за допомогою таких методів: анкетування студентів, тестування, спостереження; аналіз результатів анкетування, узагальнення.

З метою виявлення стану сформованості культурологічної компетенції у майбутніх вчителів іноземної мови визначено критерії та показники рівнів сформованості відповідної властивості: мотиваційний: сукупність мотивів і потреб у пізнанні іншомовної культури, інтерес до оволодіння культурологічними знаннями; змістовий: володіння системою культурологічних знань та вмінь, особливостей іншомовної культури, сукупність знань, необхідних для продуктивної міжкультурної комунікації; операційний: сформованість навичок і вмінь навчально-викладацької діяльності сучасного вчителя іноземної мови, володіння способами та прийомами професійної діяльності вчителя іноземної мови у ролі медіатора культур; рефлексія: самостійне визначення рівня власної культурологічної компетенції, інтроспективне володіння культурологічною компетенцією.

Діагностика основних показників культурологічної компетенції та їх порівняння дозволили виявити чотири рівня сформованості: низький, середній, високий і найвищий.

Виділені критерії і показники стали необхідними для нас з метою визначення рівнів сформованості культурологічної компетенції. Поняття «рівень» висловлює діалектичний характер процесу розвитку, що дозволяє пізнати предмет у всьому різноманітті його властивостей, зв'язків і

відносин і вживається для відображення послідовності традицій, де багато з наступних являють собою набагато менш великі щаблі підвищення організації у порівнянні з однією або кількома попередніми ступенями [1].

При виявленні рівнів культурологічної компетенції ми спиралися на методологічне положення В. Афанасьєва про виникнення нової системи на основі розрізнених компонентів на початковому рівні, до їх певної єдності на середньому рівні, заміни однієї системи іншою в результаті змін і розвитку нової системи на більш високих рівнях [1]. Ця позиція вченого допомогла нам виявити за допомогою діагностичних методик власне чотири групи студентів з низьким, середнім, високим і найвищим рівнями сформованості досліджуваної властивості. Коротко зупинимося на узагальнених характеристиках кожного рівня.

Низький рівень характеризується відсутністю мотивації до формування культурологічної компетенції, нерозумінням майбутнього вчителя іноземної мови потреби у формуванні культурологічної компетенції його учнів. Водночас це мінімальний рівень не тільки сформованості культурологічної компетенції студентів, але і володіння ними іноземною мовою. Цей рівень мають студенти, володіння іноземною мовою яких задовольняє елементарні комунікативні потреби в культурологічних ситуацій і ситуаціях повсякденного спілкування іноземною мовою. У процесі роботи над засвоєнням іноземної мови студентів вважають за краще репродуктивні види діяльності, дотримуються зразків, малоактивні, не проявляють ініціативи, закриті для спілкування та обговорення проблемних ситуацій. Вони демонструють пасивне або негативне ставлення до процесу формування культурологічної компетенції, до змін, що відбуваються в навчальному процесі, до введення в процес навчання нестандартних форм навчання, що вимагають ініціативності та висловлювання власної думки.

Середній рівень представлений домінуванням мотивації до формування культурологічної компетенції, але відсутністю знань щодо того, як її сформувати в себе та своїх учнів. Позиція рефлексії на цьому етапі є нерозвинена. Середній рівень сформованості культурологічної компетенції дозволяє задовольняти основні комунікативні потреби майбутнього вчителя іноземної мови у соціально-побутовій, соціально-культурній та навчально-професійній сферах загальноповідно до вимог державних стандартів з іншомовної освіти для загальноосвітніх шкіл. Цей рівень характеризує репродуктивно-творчий характер діяльності студентів під час занять і в процесі самостійної роботи. Виконання культурологічних творчих завдань не відрізняється оригінальністю, але студенти використовують перенесення особистих знань на практику, активно користуються додатковими джерелами культурологічної інформації. За допомогою викладача вони інтерпретують отриману інформацію і намагаються

обґрунтувати свою думку.

Високий рівень притаманний тим студентам, які є зацікавлені у формуванні культурологічної компетенції. Майбутні вчителі іноземних мов такого рівня володіють технологіями формування означеної компетенції в себе та своїх учнів, є спроможні інтроспективно оцінити процес її становлення та розвитку. Цей рівень відзначений спрямованістю студентів на досягнення високих результатів у формуванні культурологічної компетенції, завдяки глибокій обізнаності, ерудиції й системності знань щодо методів та прийомів її формування, високим рівнем рефлексії, критичності та ретельного аналізу результатів власної діяльності.

Найвищий рівень сформованості культурологічної компетенції майбутнього вчителя передбачає наявність достатній запас культурологічної інформації для роботи в якості вчителя, може бути повноцінним вчителем іноземної мови з відповідною методичною підготовкою, має потенціал для подальшого самовдосконалення. Для найвищого рівня характерна творча діяльність студента, який володіє вміннями та навичками роботи з культурознавчим матеріалом, вміє не тільки аналізувати, порівнювати й інтерпретувати культурознавчу інформацію, але і донести її до учнів, стати ретранслятором культур – рідної та культури країни іноземна мова, якої вивчається.

Для визначення рівня сформованості культурологічної компетенції майбутніх учителів іноземних мов було залучено низку методів, аналіз яких наведено у табл.

Таблиця

Комплекс методик діагностики рівня сформованості культурологічної компетенції

Критерії оцінки культурологічної компетенції	Методика діагностики
1. Мотиваційний	Анкета: «Визначення потреби у формуванні культурологічної компетенції» Анкета: «Культурологічна компетенція майбутнього вчителя іноземної мови»
2. Змістовний	Quiz on Cultural Awareness Cross-Cultural Knowledge Assessment
3. Операційний	Опитування: «Визначення найчастотніших культурологічних проблем» Тест незакінчених речень Твір на тему: «Культурологічна компетенція вчителя іноземної мови»
4. Рефлексивний	Аркуш самооцінки рівня сформованості культурологічної компетенції

На підставі аналізу результатів експериментальних завдань за чотирма критеріями визначено загальний рівень сформованості культурологічної компетенції майбутнього вчителя іноземної мови.

Отже, найвищий рівень сформованості культурологічної компетенції майбутнього вчителя іноземної мови виявлено в 7,2 % майбутніх учителів експериментальної групи та 7,9 % респондентів контрольної групи. На високому рівні перебували 10,9 % респондентів експериментальної групи та 11,3 % майбутніх учителів контрольної групи. У 40 % студентів експериментальної та 38,2 % респондентів контрольної груп виявлено середній рівень сформованості культурологічної компетенції. Низький рівень за результатами констатувального обстеження зафіксовано в 41,9 % респондентів експериментальної та 42,6 % майбутніх учителів контрольної груп.

За результатами вхідної діагностики ми з'ясували, що в цілому студенти мають низький рівень сформованості культурологічної компетенції:

1) культурологічна компетенція не стала системоутворюючою метою підготовки фахівців у мовному педагогічному вищому навчальному закладі; 2) значне переважання у випускників лінгвістичної компетенції над тематичною, навчальною, професійною та культурологічною; недостатня педагогічна спрямованість змісту навчальних предметів і відсутність опори на інтеграцію лінгвістичної і психолого-педагогічної підготовки на факультеті.

За підсумками діагностики рівнів сформованості виявлено деякі недоліки в підготовці майбутніх учителів іноземної мови, а також, виходячи зі специфіки філологічного факультету, механізмами формування культурологічної компетенції студентів для нас стали: активізація пізнавальної діяльності студентів; діалогізація процесу оволодіння студентами комунікативного, тематичного, навчального та професійного компонентів у складі культурологічної компетенції; творчо-ігрова спрямованість процесу формування культурологічної компетенції студента; рефлексія студентами результатів власне організованої педагогічної діяльності і рівня становлення особистості як професіонала.

На цьому етапі головною метою для нас було всебічне вивчення реального стану проблеми формування культурологічної компетенції студентів університету на практиці. Крім того, ми вважаємо за доцільне приділити значну увагу розвитку у студентів мобільності знання і розуміння глибини навчального матеріалу з англійської мови, формування вмій усвідомлено оперувати основними науковими поняттями, аналізувати й узагальнювати матеріал, підвищення гнучкості мислення. Велику увагу ми приділяли виробленню в майбутніх учителів систематичної виконавської дисципліни при конспектуванні на заняттях, у роботі з навчальною, науковою та методичною літературою, в глибокому знанні текстів.

Отже, результати констатувального експерименту засвідчили, що необхідна спеціальна підготовка студентів, спрямована на підвищення рівня оволодіння культурологічними знаннями та сформованості здібностей їх застосування у практичній діяльності; новий підхід до навчання студентів іноземної мови, який сприяв би ефективній підготовці до міжкультурного спілкування.

Визначення етапів експерименту, критеріїв і показників рівнів сформованості культурологічної компетенції у студентів вимагає реалізації у зміст розробленої нами моделі формування культурологічної компетенції.

Перспективи подальшого розвитку окресленої проблеми підтверджують необхідність розробки та впровадження моделі формування культурологічної компетенції майбутнього вчителя іноземної мови

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афанасьев В. Г. Системность и общество / В. Г. Афанасьев. – М. : Политиздат, 1980. – 368 с.
2. Грицик Н. В. Компоненти культурологічної компетенції майбутнього вчителя іноземної мови / Н. В. Грицик // Наукові записки. – Серія: Філологічні науки (мовознавство) : у 5 ч. – Кіровоград : РВВ КДПУ імені В. Винниченка, 2010. – Випуск 89(2). – С. 279–282.
3. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.